

Nina Juzwa

Eżbieta Trocka-Leszczyńska

Międzygórze.

Dzieje i architektura

Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2006 (ss. 716, 1140 ilustracji)

Monografia *Międzygórze. Dzieje i architektura* jest świadectwem wiedzy i pracowitości autorki oraz rezultatem jej dwudziestoletnich badań.

Książka posiada walor nieczęsto spotykany w pracach badawczych, mianowicie nie tracąc charakteru pracy badawczej o dużych wartościach poznawczych jest także interesująca dla przeciętnego czytelnika interesującego się pięknem krajobrazu i architektury regionalnej. Ponadto charakteryzuje się doskonałą oprawą ilustracyjną. Większość fotografii jest autorstwa Elżbiety Trockiej-Leszczyńskiej, która z zamiłowaniem uprawia tę piękną sztukę (wystawy indywidualne oraz udział w wystawach zbiorowych, łącznie 8, 1999-2006).

Praca dotyczy Międzygórze, niewielkiej miejscowości turystycznej i stacji klimatycznej usytuowanej we wschodniej części ziemi kłodzkiej, w rejonie Masywu Śnieżnika, na wysokości 570-750 m n.p.m. Wspaniały klimat, piękno otaczającej przyrody, ale także sprzyjające okoliczności dziejowe sprawiły, że Międzygórze w dziewiętnastym wieku, na skutek starań Marianny Orańskiej spokrewnionej z rodziną króla Prus Wilhelma II oraz jej syna Albrechta Hohenzollerna Młodszego, przekształciło się z małej osady węglarzy drewna w kurort, do którego zjeżdżali kuracjusze, turyści, a potem także narciarze z całej Europy. Pod względem liczby mieszkańców miejscowość jest niewielka, zawsze oscylowała ona wokół 500 osób.

Pomimo zawirowań historii miejscowość do dzisiaj zachowała cechy zarówno szesnastowiecznej górskiej wioski, jak i dziewiętnastowiecznego kurortu, wraz z pięknem niszczących założeń parkowych, tras spacerowych i małej architektury. Cały ten ginący niestety, lecz ciągle jeszcze piękny układ przestrzenny wymaga specjalnej ochrony.

Książka dr Trackiej-Leszczyńskiej opisująca dzieje oraz architekturę miejsca jest, wydaje się, bardzo istotnym elementem poznawczym dla podejmowania konkretnych działań chroniących piękno regionu i jego zabudowy. Jest to kolejnym walorem omawianej pracy.

Książka posiada bardzo czytelny układ. Kolejne rozdziały są następujące:

- Wstęp, zawierający wprowadzenie do problemu oraz stan badań i czynniki rozwoju miejscowości. W tej części szeroko podbudowane są uwarunkowania stanowiące o rozwoju; od naturalnych, klimatu i roślinności poczynając, a na społecznych, jak np. sytuacja wyznaniowa, kończąc.

- Powstanie i rozwój miejscowości, w tym: historia Ziemi Kłodzkiej i Masywu Śnieżnika od czasów najdawniejszych, założenie miejscowości, rozwój osady leśnej, rządy Althannów, rządy Stillfriedów i Magnesów, rozwój kurortu za czasów Marianny Orańskiej, rządy Albrechta Hohenzollerna Młodszego, rządy Fryderyka, Henryka Pruskiego oraz okres powojenny. Autorka bardzo wnikliwie opisuje kolejne etapy historyczne, bogato czerpiąc informacje z archiwaliów, a także z zapisków i pamiętek rodzinnych mieszkańców i dawnych właścicieli.

- Typy zabudowy; w tej części autorka wyróżnia typy i opisuje cechy charakterystyczne zabudowy (wiejskiej, uzdrowskiej), będącej przedmiotem badań.

- Następny rozdział jest bodaj najważniejszą częścią pracy. W kolejnych podrozdziałach (częściach) opisuje autorka charakterystyczne budynki. Kieruje się ich lokalizacją w miejscowości i w bliskiej okolicy. Wymienia i charakteryzuje kolejne miejsca: Jawornica, kotlina Muszany Dół,

Jaworek Górny, Łysa Góra, ulica Wojska Polskiego, ulica Pocztowa, ulica Sanatoryjna, ulica Śnieżna, Igliczna, Czarna Góra na Polanie Śnieżnej; przedstawia budynki, które stanowią o istocie tożsamości regionu. Opisy obiektów, bogato uzupełnione ilustracjami, stanowią swoisty wzornik budynków wiejskich oraz pensjonatów i willi dawnego kurortu, a także kaplic i kościołów oraz budynków użyteczności, budowanych dla wzbogacenia krajobrazu architektonicznego. Jest ta część interesująca dla miłośników górskich stacji turystycznych, ale przede wszystkim jest niezwykle cennym materiałem źródłowym dla badacza architektury miejsca, regionu południowo-sudeckiego i Ziemi Kłodzkiej.

- W zakończeniu znajdujemy podsumowanie, w którym autorka raz jeszcze przedstawia systematykę cech architektonicznych badanych budynków.

- Bibliografia, rozbita na dwa działy: druki zwarte, publikacje, książki (647 pozycji) oraz inne materiały źródłowe (654 pozycje) jest świadectwem docieklivosti i pasji intelektualnej autorki.

- Zamieszczone na końcu aneksu zawierają zestawienia nazw polskich i niemieckich – dotyczy to zarówno miejscowości, rzek, gór, dolin, jak i ulic, pensjonatów i willi. Znajdziemy tam również wykaz kronik i artykułów, które dokumen-

tują historię Międzygórza, wreszcie streszczenia w języku niemieckim i angielskim oraz spis ilustracji oraz ich źródeł.

Książka dowodzi wysokiej wiedzy i kompetencji autorki, a jej zakres merytoryczny oraz szczegółowość poszczególnych zakresów badań może stanowić wzorzec dla podobnych prac z zakresu krajobrazu architektury stanowiącej o identyfikacji miejsca. Jest to dzieło imponujące w swej wiarygodności badawczej i kompleksowości ujęcia. Na podkreślenie zasługuje także ogromna staranność autorki widoczna na kartach książki. Dotyczy ona samego tekstu oraz materiału ilustracyjnego, ale także doboru materiałów źródłowych, doboru przypisów i cytatów często sięgających do archiwów prywatnych osób związanych z historią Międzygórza.

Do głównych walorów ocenianej pracy zaliczyć należy:

- kompleksowość podjętych badań, których efektem jest stworzenie wzornika dla regionalnej architektury miejsca w konkretnej lokalizacji,

- stworzenie metodycznego wzorca dla badań nad architekturą regionalną, pomocnego dla opracowań i badań nad podobną problematyką wykonanej z punktu widzenia architekta,

- poszerzenie podstaw badawczych dla działań na rzecz ochrony i konserwacji architektury krajobrazu.